

Anita Fajczak-Kowalska¹
Politechnika Łódzka

Magdalena Kowalska²
Uniwersytet Łódzki

Zewnętrzne koszty transportu drogowego a społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw transportowo-logistycznych³

Celem artykułu jest przedstawienie teoretyczno-empirycznego aspektu zewnętrznych kosztów transportu drogowego, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska naturalnego jako istotnego elementu, związanego z działaniami na rzecz społecznej odpowiedzialności biznesu przedsiębiorstw transportowo-logistycznych.

Wprowadzenie

Transport to dział gospodarki narodowej, który ma istotny wpływ na jej rozwój. Każda działalność gospodarcza związana jest z działalnością transportową (dowóz osób do pracy, dostarczenie niezbędnych do produkcji surowców i materiałów, dystrybucja produktów). Łatwa dostępność, możliwość szybkiego przemieszczania osób oraz towarów do miejsc docelowego przeznaczenia, którą oferuje transport drogowy spowodowała,

że zdominował on rynek przewozowy większości krajów.

Transport drogowy niesie za sobą korzyści, jak i szereg negatywnych skutków. Zewnętrzne koszty związane z działalnością transportową zagrażają środowisku i bezpieczeństwu użytkowników dróg. Zalicza się do nich zanieczyszczenie wód, powietrza i gleb, emisję hałasu, wypadki transportowe.

Społeczna odpowiedzialność biznesu pełni ważną rolę w zarządzaniu współczesnym przedsiębiorstwem transportowym. Podmioty

te zaczynają rozumieć, że oczekuje się od nich nie tylko dostarczania wyrobów i usług, ale również aktywnego udziału w rozwiązywaniu problemów społecznych, ekonomicznych oraz ekologicznych.

Zewnętrzne koszty transportu drogowego

Dynamiczny rozwój transportu w ostatnich dekadach jest istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego świata i zarazem znaczącym źródłem uciążliwości,

¹ Dr Anita Fajczak-Kowalska – Politechnika Łódzka, Wydział FTIMS, Instytut Informatyki.

² Mgr Magdalena Kowalska – Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Instytut Ekonomik Stosowanych i Informatyki.

³ Artykuł recenzowany.

problemów i kosztów, szczególnie istotnych w skali lokalnej (zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych). Koszty transportu można podzielić na [6]:

- wewnętrzne (prywatne) – ponoszone przez osobę prowadzącą działalność transportową
- zewnętrzne – mające wpływ na innych, ustalane poza systemem księgowości przedsiębiorstwa transportowego.

Zewnętrzne koszty transportu to *wszelkie koszty zużycia środków służące do wytworzenia usługi transportowej, które nie są ponoszone przez kupującego i wytwórcę usługi, ale przez podmiot trzeci, czyli ogół społeczeństwa* [4]. Zewnętrzne koszty transportu określić można jako negatywne skutki zewnętrznej działalności usługowej związanej z przemieszczaniem się osób i dóbr materialnych przy użyciu odpowiedniego środka np. samochodu. Koszty te ponoszone są przede wszystkim przez tzw. obraceź, nie przez wytwórcę czy użytkownika, oraz nie są rekompensowane w cenie usługi.

Wyznaczenie wszystkich kosztów zewnętrznych oddziaływania systemu transportowego na oto-

czenie jest zagadnieniem trudnym w istocie bardzo subiektywnym. Do kosztów zewnętrznych zaliczyć można koszty związane z negatywnymi dla środowiska naturalnego i życia człowieka skutkami działalności transportu drogowego [4]:

- zanieczyszczenie wody, powietrza i gleby
- emisja hałasu
- wypadki transportowe (niepokryte przez system ubezpieczeń, odszkodowań).

Spółeczna odpowiedzialność biznesu

Spółeczna odpowiedzialność biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility – CSR*) jest pojęciem bardzo złożonym i istnieje wiele jego definicji. Jedną z definicji społecznej odpowiedzialności biznesu przedstawiona została w Zielonej Księdze Komisji Europejskiej z 18 lipca 2001 roku jako „konceptcja, według której przedsiębiorstwa dobrowolnie uwzględniają aspekty społeczne i ekologiczne w swoich działaniach handlowych oraz w kontaktach ze swoimi interesariuszami” [1]. W tabeli pierwszej zaprezentowano przykładowe definicje CSR.

Mimo braku jednoznacznych wymagań dotyczących CSR oraz wielu jej definicji, można zauważyć elementy wspólne [3]:

- społeczna odpowiedzialność biznesu to równoważenie trzech wymiarów: społecznego, ekonomicznego, środowiskowego
- organizacje wdrażające założenia społecznej odpowiedzialności biznesu w podejmowanych działaniach kierują się zasadami etycznymi
- działania w ramach CSR skierowane są do szerokiej grupy interesariuszy
- wdrażanie społecznej odpowiedzialności biznesu jest dobrowolne.

Spółeczna odpowiedzialność biznesu w działalności podmiotów gospodarczych obejmuje [5]:

- otoczenie rynkowe – odbiorcy, dostawcy, konkurenci, kooperatorzy; zastosowanie zasad etyki w kontaktach z otoczeniem, posługiwanie się uczciwą reklamą i informacją, opieranie się na właściwych regułach w procesach prywatyzacji, przejęciach i fuzjach
- otoczenie publiczne – administracja publiczna, instytucje

Tab. 1. Wybrane definicje społecznej odpowiedzialności biznesu.

Źródło	Definicja CSR
Norma ISO 26000	Zobowiązanie organizacji do włączania aspektów społecznych i środowiskowych w proces podejmowania decyzji oraz wzięcie odpowiedzialności za wpływ podejmowanych decyzji i aktywności na społeczeństwo i środowisko
Światowa Rada Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju	Zobowiązanie biznesu do etycznego zachowania i przyczyniania się do rozwoju ekonomicznego poprzez poprawę jakości życia pracowników wraz z ich rodzinami, jak również lokalnych społeczności i społeczeństwa jako całości
Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP)	Podejście do zarządzania oraz odpowiedź na kwestie społeczne, środowiskowe, ekonomiczne w szerszym ujęciu oraz etyczne, a także na oczekiwania interesariuszy w tych kwestiach w stopniu, w jakim biznes może na nie reagować
PWN	Zakres, w jakim społeczne, środowiskowe i etyczne ryzyka oraz korzyści są zarządzane w celu ochrony i wzrostu wartości firmy dla akcjonariuszy

Źródło: Wypych I., *Obszary CSR w przedsiębiorstwach z branży TSL na przykładzie firm Adampol SA, Grupy Raben oraz PKP Cargo SA, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego: Problemy transportu i logistyki, Szczecin, 23/2013.*

- pożytku publicznego, organizacje społeczne i mieszkańcy; realizowanie przedsięwzięć na rzecz nauki, szkolnictwa, kultury, ochrony zdrowia, sportu, w formach partnerstwa publiczno-prywatnego, sponsoringu
- sferę zatrudnienia – selekcja, rekrutacja, zarządzanie zasobami ludzkimi, system wynagrodzenia i motywacji oraz rozwiązywania konfliktów pracowniczych; przestrzeganie w zarządzaniu zasobami ludzkimi, czy w działalności gospodarczej zasady podmiotowości pracowników, sprawiedliwości społecznej, umożliwienie rozwoju osobistego, gwarancja stabilności oraz bezpieczeństwa
 - relacje z inwestorami (aktualnymi oraz potencjalnymi) – pełna i rzetelna informacja dla inwestorów, respektowanie praw pierwokupu, dotrzymanie składanych obietnic
 - ochronę środowiska – wszelkie działania przedsiębiorstwa związane z użytkowaniem zasobów środowiska; przestrzeganie przepisów dotyczących ochrony środowiska, odpowiednia gospodarka zasobami przyrodniczymi w przedsiębiorstwie, właściwa wycena korzystania z zasobów.

Raport TLP 2018 – CSR – Społeczna Odpowiedzialność Biznesu

Transport i Logistyka Polska (TLP) to organizacja pracodawców, której założycielami zostały firmy transportowo-logistyczne. 13 kwietnia 2018 TLP opublikowało raport CSR - Społeczna Odpowiedzialność Biznesu, w którym zaprezentowane zostały praktyki firm działających w organizacji pod względem 4 obszarów: sprawy pracownicze, ochrona środowiska i bezpieczeństwo oraz społeczność lokalna [7]. Ze względu na cel pracy autorki szczególną uwagę poświęciły wybranym praktykom z obszaru - ochrona środowiska i bezpieczeństwo.

Emisja szkodliwych substancji z transportu stanowi około 25% wszystkich globalnych zanieczyszczeń. Największy udział przypada na transport samochodowy, który zużywa 30% światowej energii. *Samochody są obecnie największym emitorem toksycznych związków chemicznych, a ich użytkowanie wymaga coraz większego terenu i niesie za sobą różne szkodliwe następstwa*, w tym: zanieczyszczanie spalinami, powodowanie drgań i hałasu, wypadki, wytwarzanie i wzniesienie pyłów [2]. Przedsiębiorstwa transportowo-logistyczne podejmują szereg działań, mając na uwadze odpowiedzialność za środowisko naturalne i poziom bezpieczeństwa na drogach; przykładowo [8]:

- przedsiębiorstwo Dartom wprowadziło do użytku samochody o najwyższej klasie ekologicznej. Flota wymieniana zostaje co 24 miesiące na nową – nowocześniejszą oraz spełniającą najwyższe wymagania ekologiczne. Firma prowadzi również regularne szkolenia bezpiecznego, ekonomicznego prowadzenia pojazdu. Kierowcy oceniani są na podstawie danych z systemu telematycznego pod względem ekonomicznej jazdy, następnie utworzony zostaje indywidualny plan szkoleniowy dla każdego kierowcy
- Raben Logistics Polska inwestuje w tabor, który pozwala na minimalizację pustych przebiegów. W 2016 roku firma zakupiła ponad 100 naczep typu double-deck, tandemy oraz naczepy z przegrodami, pozwalające na wydzielenie osobnych przestrzeni ładunkowych w tej samej naczepie (różne zakresy temperatur). W 2016 roku 40% floty przedsiębiorstwa stanowiły pojazdy z normą EURO 5 i 6. Raben Logistics Polska jest również twórcą kampanii e-faktura=wyższa kultura, w ramach której przedsiębiorstwo zachęca swoich klientów do rezygnacji z papierowej wersji faktury na rzecz jej elektronicznego odpowiednika. Za każdą zgodę na otrzymy-

wanie e-faktury, firma w imieniu klienta sadzi drzewo. Kampania przyczyniła się do posadzenia 7500 drzew

- firma DKV Euro Service, jest inicjatorem akcji bezpośrednio ukierunkowanej na redukcję zanieczyszczeń do atmosfery – Neutralni CO₂. Przedsiębiorstwo we współpracy z międzynarodową organizacją Myclimate, promuje pojęcie *neutralności CO₂*, czyli *oddaj środowisku tyle, ile mu zabierasz*. Kalkulacja emisji CO₂ przez Myclimate obejmuje wszystkie procesy biznesowe firmy – od klimatyzacji, ogrzewania, zakupu energii, zużycia papieru, poprzez urządzenia elektroniczne, catering i korespondencję, po dojazdy pracowników, komunikację, produkcję odpadów i zużycie wody. Następnie wyliczany jest budżet, który DKV wydatkuje w formie rekompensaty za emisję CO₂. Przykładowo, w 2016 roku DKV Euro Service dokonało kompensacji 2,411 ton CO₂, co przełożone zostało na kwotę około 15 000 euro oraz zainwestowane w certyfikowane projekty, mające na celu ochronę środowiska
- w HSF Logistics Polska znajduje się Akademia Ecodrivingu. Podstawowym celem Akademii jest odpowiednie przeszkolenie nowego kierowcy - w zakresie wewnętrznych procedur firmy, bezpiecznej, bezszkodowej oraz ekonomicznej jazdy. We współpracy z ubezpieczycielem, przedsiębiorstwo monitoruje wszystkie szkody i wypadki z udziałem swojej floty. Każdy z kierowców, po zaistnieniu takiego zdarzenia drogowego, kierowany jest na ponowne szkolenie z bezpiecznej jazdy. HSF premiuje bezpieczną jazdę, a wszyscy kierowcy, którzy nie spowodują żadnej kolizji, otrzymują specjalne nagrody i tytuł: za 3 lata bezszkodowej jazdy tytuł - *Brązowego Rycerza Jazdy*, za 5 lat bezszkodowej jazdy tytuł - *Srebrnego Rycerza Jazdy*, za 10 lat bezszkodowej jazdy tytuł - *Złotego Rycerza Jazdy*.

Wnioski

Transport to dział gospodarki narodowej inicjujący jej funkcjonowanie. Mimo bezdyskusyjnej palety zalet, transport, ma również swoje negatywne oblicze – koszty zewnętrzne (zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby, hałas, degradacja dróg i zwiększona liczba wypadków). 90% kosztów zewnętrznych transportu przypisuje się transportowi drogowemu. Przedsiębiorstwa transportowo-logistyczne, mając na uwadze odpowiedzialność za środowisko naturalne i poziom bezpieczeństwa na drogach podejmują szereg działań, których celem jest ochrona środowiska jak i uczestników ruchu drogowego. Do najczęściej wdrażanych przez przedsiębiorstwa transportowo-logistyczne działań związanych z ochroną środowiska i bezpieczeństwem zaliczyć można: wprowadzanie do użytku samochodów o najwyższej klasie ekologicznej, szkolenia bezpiecznego, ekonomicznego prowadzenia pojazdów, inwestycje w tabor pozwalający na minimalizację pustych przebiegów oraz szereg kampanii marketingowych wspierających ochronę środowiska.

Streszczenie

Przedsiębiorstwa transportowo-logistyczne mając na uwadze zewnętrzne koszty transportu (zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby, hałas, degradacja dróg, wypadki), jak i odpowiedzialność za środowisko naturalne i poziom bezpieczeństwa na drogach. Podejmują one szereg działań, których celem jest ochrona środowiska oraz uczestników ruchu drogowego.

Celem artykułu jest przedstawienie teoretyczno-empirycznego aspektu zewnętrznych kosztów transportu drogowego, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska naturalnego jako

istotnego elementu, związanego z działaniami na rzecz społecznej odpowiedzialności biznesu przedsiębiorstw transportowo-logistycznych. W pracy zaprezentowano:

- definicję kosztów transportu (z podziałem na koszty wewnętrzne i zewnętrzne)
- istotę społecznej odpowiedzialności biznesu (z uwzględnieniem obszarów, które obejmuje)
- raport TLP z 2018 roku – *CSR – Społeczna Odpowiedzialność Biznesu*.

External costs of road transport and social responsibility of transport and logistics enterprises

Abstract

Transport and logistics companies have in mind external transport costs (pollution of air, water and soil, noise, road degradation, accidents) as well as responsibility for the environment and level of road safety, for this reason they undertake a number of activities aimed at environmental protection and road users.

The aim of the article is to present the theoretical-empirical aspect of external costs of road transport, with particular emphasis on the natural environment as an important element related to the activities for social corporate responsibility of transport and logistics companies. The work presents:

- definition of transport costs (broken down into internal and external costs)
- the essence of corporate social responsibility (including the areas it covers)
- TLP report from 2018 - *CSR - Corporate Social Responsibility*.

LITERATURA/BIBLIOGRAPHY

- [1] Commission of the European Communities, *Green Paper: Promoting European framework for Corporate Social Responsibility*, Brussels, 2001, [online] http://ec.europa.eu/employment_social/soc-dial/csr/greenpaper_pl.pdf (dostęp: 24.05.2018).
- [2] Kaup M., Chmielewska-Przybysz, M., *Wpływ funkcjonowania transportu wodnego na ochronę środowiska*, „Logistyka”, 6/2011.
- [3] Mazur-Wierzbicka E., *Z czym to się je, czyli CSR w pigułce*, Stowarzyszenie Kreatywni dla Szczecina, Szczecin 2012.
- [4] Pająk L., *Zewnętrzne koszty transportu*, [online] http://zm.org.pl/?a=koszty_zewnetrzne (dostęp: 24.05.2018).
- [5] Pawlak N., *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw w branży TSL*, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego: Problemy transportu i logistyki, Szczecin, 23/2013.
- [6] Puławska S., *Koszty zewnętrzne w polityce transportowej Unii Europejskiej*, Autobusy. Technika, Eksploatacja, Systemy Transportowe, 5-6/2008.
- [7] TLP, *CSR – Społeczna Odpowiedzialność Biznesu*, [online] <http://tlp.org.pl/csr-spolecznaodpowiedzialnosc-biznesu/> (dostęp: 25.05.2018).
- [8] TLP, *Raport CSR – Społeczna Odpowiedzialność Biznesu*, Warszawa, 2018.
- [9] Wypych I., *Obszary CSR w przedsiębiorstwach z branży TSL na przykładzie firm Adampol SA, Grupy Raben oraz PKP Cargo SA*, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego: Problemy transportu i logistyki, Szczecin, 23/2013.